

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในปัจจุบันประเทศไทยยังประสบปัญหาทางเศรษฐกิจที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ซึ่งปัญหาทางเศรษฐกิจนั้นมีความสัมพันธ์กับการดำเนินชีวิตของมนุษย์ กล่าวคือ หากสภาพเศรษฐกิจมีความคล่องตัวหรือไม่ประสบปัญหาที่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของประชาชน ประเทศย่อมจะมีความมั่นคงและประชาชนมีสภาพการเป็นอยู่ที่ดี แต่หากสังคมไทยต้องเผชิญกับภาวะวิกฤติทางเศรษฐกิจก็จะส่งผลกระทบต่อภาพรวมของระบบเศรษฐกิจไทยทั้งระบบรวมไปถึงประชาชนทุกระดับ ทำให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ตามมามากมาย อาทิเช่น ปัญหาการว่างงาน ปัญหาเงินเฟ้อ และปัญหาหนี้สิน เป็นต้น เพื่อบรรเทาปัญหาดังกล่าวรัฐบาลจึงได้น้อมนำหลัก “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” มาเป็นแนวทางในการพัฒนาประเทศ จะเห็นได้จากแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ ฉบับที่ 12 พ.ศ. 2560-2564 ในประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 2 คือการสร้างความเป็นธรรมและลดความเหลื่อมล้ำในสังคม โดยยุทธศาสตร์นี้ต้องการเสริมสร้างศักยภาพและ พัฒนาเศรษฐกิจชุมชน ตลอดทั้งสร้างความเข้มแข็งทางการเงินฐานรากตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งคำว่า “เศรษฐกิจพอเพียง” นั้นเป็นปรัชญาที่ชี้ถึงแนวทาง การดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจ เพื่อให้สังคมไทยก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ และยืนหยัดอยู่ได้อย่างมั่นคง

เนื่องจากโครงสร้างเศรษฐกิจของประเทศไทยมีความเชื่อมโยงกับเศรษฐกิจและสังคมโลก จึงทำให้มีความอ่อนไหวและผันผวนตามปัจจัยภายนอก ในขณะที่ความสามารถในการแข่งขันนั้นยังมีการปรับตัวช้า เนื่องจากการยกระดับห่วงโซ่คุณค่าการผลิตเกษตร อุตสาหกรรม และการใช้องค์ความรู้วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและนวัตกรรมยังดำเนินการได้น้อย ทำให้ฐานการผลิตการเกษตรและอุตสาหกรรมมีผลผลิตที่ต่ำประกอบกับประเทศไทยยังประสบปัญหาคุณภาพในเกือบทุกด้าน เช่น คุณภาพคน คุณภาพการศึกษา คุณภาพการบริการสาธารณะและบริการสาธารณสุข อีกทั้งสังคมไทยยังมีความเหลื่อมล้ำสูงซึ่งก่อให้เกิดภาวะการกระจุกตัวของรายได้ จากปัจจัยดังกล่าวทำให้รัฐบาลมุ่งที่จะส่งเสริมการท่องเที่ยวเพื่อที่จะกระตุ้นเศรษฐกิจฐานราก โดยเห็นได้จากนโยบายของรัฐบาลที่มีมาตรการการกระตุ้นเศรษฐกิจเพื่อรองรับความผันผวนของเศรษฐกิจโลก โดยต้องการส่งเสริมการท่องเที่ยวภายในประเทศ ทั้งในส่วนของเมืองหลัก เมืองรอง และการท่องเที่ยวชุมชน เพื่อกระจายรายได้ในรูปแบบเศรษฐกิจแบ่งปัน เพื่อสร้างรายได้และกระตุ้นเศรษฐกิจภายในประเทศในช่วงที่มีข้อจำกัดด้านการส่งออก (คำแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรีพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรีแถลงต่อรัฐสภา 25 กรกฎาคม 2562)

จากมาตรการดังกล่าวข้างต้นแสดงให้เห็นว่ารัฐบาลต้องการที่จะส่งเสริมและพัฒนาให้ประเทศไทยเป็นแหล่งท่องเที่ยวคุณภาพระดับโลกที่มีเอกลักษณ์โดดเด่น บนพื้นฐานของวัฒนธรรมไทย

การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในเชิงกลุ่มพื้นที่เมืองหลัก และเมืองรองที่มีศักยภาพ จึงได้มอบหมายให้กระทรวงมหาดไทย โดยกรมการพัฒนาชุมชน ดำเนินการคัดเลือกตลาดประชารัฐที่มีศักยภาพด้านการท่องเที่ยว เพื่อบรรจุในปฏิทิน “ปีท่องเที่ยววิถีไทย เก๋ไก๋อย่างยั่งยืน” ปัจจุบันมีจำนวน 67 จังหวัด รวม 144 แห่ง ทุกภาคีเครือข่าย ร่วมกันสร้างเส้นทางการท่องเที่ยวของจังหวัดให้เชื่อมโยงตลาดประชารัฐร่วมกับ OTOP Village for Tourism ให้ครบวงจร ภายใต้แนวคิด “ชม ชิม ช้อป แชร์” เพื่อสร้างโอกาส สร้างอาชีพ สร้างรายได้ เกิดการกระจายรายได้ให้แก่ประชาชนทุกภาคส่วนอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม

ปรากฏการณ์ดังกล่าวสอดคล้องกับนโยบาย ประเทศไทย 4.0 โมเดลใหม่ของการขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศไทยที่มุ่งปรับเปลี่ยนโครงสร้างเศรษฐกิจไปสู่ “เศรษฐกิจที่ขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรม” ซึ่งเป็นที่มาของโครงการชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี ที่ไม่ใช่ส่งเสริมแค่ตัวสินค้าจากชุมชนให้เป็นที่ยอมรับ แต่จะเชื่อมโยงไปถึงวิถีชุมชน ทั้งเรื่องศิลปวัฒนธรรม ประเพณี อาหารการกิน โดยมีการท่องเที่ยวเป็นตัวกลาง ทำให้คนได้เข้าถึงชุมชน สินค้าชุมชน และวิถีชุมชน ก่อนหน้านี้ OTOP คือ การนำของดีจากแต่ละชุมชนออกมานำเสนอในวงกว้างเท่านั้น โดยเส้นทางการท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี จะทำหน้าที่ส่งเสริมให้ชุมชนนำของดีและของเด็ดเหล่านั้นมาดึงดูดนักท่องเที่ยวเข้ามาในชุมชน พร้อมกับพัฒนาทางการท่องเที่ยวโดยทำสินค้าให้เกิดสิ่งใหม่ที่น่าสนใจยิ่งขึ้น ดังนั้นวัตถุประสงค์ของโครงการชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีจึงมีหน้าที่ในการ 1) พัฒนาเศรษฐกิจฐานรากให้เกิดรายได้กับชุมชน 2) พัฒนาคุณภาพ ยกระดับมาตรฐานผลิตภัณฑ์ OTOP 3) เชื่อมโยงเส้นทางการท่องเที่ยว 4) สร้างและพัฒนาศูนย์บริการ ผู้ประกอบการ และผู้ที่เกี่ยวข้อง โดยในปัจจุบันประเทศไทยมีชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี ที่ดำเนินการแล้วทั้งหมดจำนวน 76 จังหวัด 3,273 ชุมชน โดยพบว่า ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีการดำเนินการแล้วจำนวน 14 จังหวัด 801 ชุมชน (กรมการพัฒนาชุมชน, 2562: 33)

จังหวัดศรีสะเกษได้มีการดำเนินการชุมชนท่องเที่ยวแล้วจำนวน 85 ชุมชน (สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดศรีสะเกษ, 2563) ซึ่งได้ส่งเสริมโครงการชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี ในหลายรูปแบบ ทั้งการจัดแรลลี่โดยการเชื่อมโยงเส้นทางท่องเที่ยวเพื่อให้เกิดการขายสินค้าในเส้นทาง และการจัดกิจกรรมเปิดหมู่บ้านให้นักท่องเที่ยวมาเยี่ยมชมและเป็นที่รู้จักมากยิ่งขึ้น มีสื่อมวลชนทั้งสื่อโทรทัศน์ วิทยุ สื่อสิ่งพิมพ์ และสื่อโซเชียลมีเดีย ทั้งจากส่วนกลางและส่วนภูมิภาคเข้าร่วมกิจกรรมจำนวนมาก ทั้งนี้ เพื่อเผยแพร่ประชาสัมพันธ์โครงการชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีจังหวัดศรีสะเกษ เชิญชวนให้นักท่องเที่ยวเข้ามาสัมผัสวิถีชีวิต วัฒนธรรมนิยมประเพณี ศิลปวัฒนธรรม อันเป็นเอกลักษณ์และอัตลักษณ์ของชุมชน ทำให้เกิดการกระจายรายได้เข้าสู่ชุมชน ซึ่งจากข้อมูลพบว่าอำเภอขุนหาญมีรายได้จากการท่องเที่ยวสูงที่สุดเป็นอันดับหนึ่งของจังหวัดศรีสะเกษ ดังมีรายละเอียดดังที่ได้แสดงไว้ใน

ตารางที่ 1.1 ดังนี้

ตารางที่ 1.1 รายได้จากการท่องเที่ยวของชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี จังหวัดศรีสะเกษตั้งแต่เดือนมิถุนายน 2561 ถึงเดือนกันยายน 2562

พื้นที่ ดำเนิน กิจกรรม	อำเภอ	รวมรายได้ทุกเดือน แยกตามประเภท				
		รายได้ รวมทั้งหมด	ผลิตภัณฑ์	ที่พัก	อาหาร	การบริการ การท่องเที่ยว
ศปน. ศพข. อุบลราชธานี						
จังหวัดศรีสะเกษ		73,867,127	44,639,163	1,347,050	15,222,617	12,658,297
1	พยุห์	2,631,563	923,952	80,900	810,651	816,060
2	เมืองศรีสะเกษ	3,777,100	1,932,550	-	425,600	1,418,950
3	อุทุมพรพิสัย	6,961,980	4,855,850	4,200	1,054,280	1,047,650
4	เบญจลักษ์	2,302,200	1,208,700	30,000	914,500	149,000
5	ไพรบึง	1,121,400	891,800	10,000	167,100	52,500
6	วังหิน	1,388,325	907,725	50,000	330,400	100,200
7	โนนคูณ	5,580,760	2,575,100	-	1,729,370	1,276,290
8	ศีลาลาด	2,234,457	925,951	-	744,809	563,697
9	ขุนหาญ	13,525,850	12,605,950	53,400	319,000	547,500
10	โพธิ์ศรีสุวรรณ	1,494,340	793,460	-	282,380	418,500
11	ราษีไศล	3,069,600	963,000	153,000	1,092,000	861,600
12	กันทรารมย์	1,650,600	952,800	146,700	304,400	246,700
13	บึงบูรพ์	5,180,288	2,495,641	-	1,127,967	1,556,680
14	เมืองจันทร์	2,611,310	1,921,100	-	524,200	216,010
15	กันทรลักษ์	5,210,544	3,425,754	116,700	1,085,100	583,000
16	ยางชุมน้อย	1,445,000	381,000	115,000	662,000	287,000
17	ขุขันธ์	1,734,100	673,000	318,900	518,300	223,900
18	น้ำเกลี้ยง	1,096,490	625,490	-	357,800	113,200
19	ปรางค์กู่	2,213,670	1,456,770	11,250	515,000	230,650
20	ห้วยทับทัน	1,301,140	873,920	129,500	206,860	90,860
21	ภูสิงห์	5,842,000	2,282,650	127,500	1,878,900	1,552,950
22	ศรีรัตนะ	1,444,400	967,000	-	172,000	305,400

ที่มา: สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดศรีสะเกษ (2562)

จากตารางที่ 1.1 เมื่อพิจารณารายได้ในระดับอำเภอจะพบว่าอำเภอขุนหาญมีรายได้หลักมาจากการขายผลิตภัณฑ์ชุมชนมากที่สุด จึงทำให้มีรายได้รวมเป็นอันดับหนึ่งของจังหวัดศรีสะเกษซึ่งอำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ ได้มีการดำเนินงานโครงการชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี จำนวน 5 หมู่บ้าน (หนังสือจังหวัดศรีสะเกษที่ ศก0019.2/ว3287 ลงวันที่ 24 กรกฎาคม 2561) ได้แก่

1.1.1 บ้านดอนข่า หมู่ที่ 5 ตำบลพราน (ชุมชนเข้มแข็ง หมู่บ้าน อปพ.) เป็นชุมชนที่มีจุดเด่นด้านความความรักและสามัคคีจนได้รับรางวัลหมู่บ้านอาสาพัฒนาและป้องกันตนเอง ชนะเลิศระดับจังหวัด ประจำปี 2560 และรางวัลรองชนะเลิศอันดับหนึ่งหมู่บ้านอาสาพัฒนาและป้องกันตนเอง

ระดับภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประจำปี 2560 นอกจากนี้บ้านดอนข่า ยังมีกิจกรรมที่สามารถลดรายจ่ายและเพิ่มรายได้ให้กับครอบครัว และยังมีการปลูกต้นไม้ตามลำคลอง เพื่อรักษาสิ่งแวดล้อมธรรมชาติ โรงเรียนบ้านดอนข่า เป็นศูนย์การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ด้านการศึกษา ชี้นำแนวทางตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อนำมาใช้ในการดำรงชีวิตประจำวัน ปัจจุบันโรงเรียนบ้านดอนข่า มีหน่วยงานต่าง ๆ เข้ามาศึกษาดูงานอย่างต่อเนื่อง (สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอขุนหาญ, 2563)

ภาพที่ 1.1 บริบทชุมชนบ้านดอนข่า หมู่ที่ 5 ตำบลพราน อำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ
ที่มา: สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอขุนหาญ (2562)

1.1.2 บ้านกุดนาแก้วใต้ หมู่ที่ 7 ตำบลภูผาย (ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม) เป็นชุมชนที่มีจุดเด่นด้านวัฒนธรรมขะแมร์ (กัมพูชา) การใช้ชีวิตประจำวันจะเป็นไปแบบเรียบง่าย สมาชิกในชุมชนจะใช้ภาษาท้องถิ่นสนทนา ประเพณีที่สำคัญของชุมชน ได้แก่ ประเพณีเซ่นไหว้ปู่ตาเพื่อเซ่นไหว้ปู่ตา และประเพณีแซนโถงนา เพื่อให้บรรพบุรุษเจ้ากรรมนายเวร ตลอดจนสรรพสัตว์ เสน่ห์ของชุมชนนี้คือวิถีชีวิต และวัฒนธรรมของชุมชนที่ดำเนินกันมาแต่ช้านาน

ภาพที่ 1.2 บริบทวิถีชีวิตชุมชนบ้านกุดนาแก้วใต้ หมู่ที่ 7 ตำบลภูฝ้าย อำเภอชนบท จังหวัดศรีสะเกษ

ที่มา: สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอชนบท (2562)

1.1.3 บ้านตาเล็ด หมู่ที่ 6 ตำบลบักดอง (ท้องที่เยวเชิงนิเวศ) จุดเด่นชุมชนคือ ป่าที่อุดมสมบูรณ์มีต้นไม้สูงใหญ่ เป็นการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ มีวัฒนธรรมประเพณีที่สำคัญของชุมชน เช่น ประเพณีวันสารทไทย (บุญเดือน 10) ประเพณีป้อนข้าวพระจันทร์ วันเข้าพรรษา ประเพณีวันออกพรรษา ประเพณีทำบุญเจดีย์ข้าวเปลือก ประเพณีเล่นแม่มด เป็นต้น ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกร ทำไร่ ทำนา และมีการใช้ชีวิตที่เรียบง่าย สมาชิกในชุมชนมีความสามัคคี มีการปรับปรุงและพัฒนาป่าชุมชนอยู่เป็นประจำ สมาชิกในชุมชนส่วนใหญ่ใช้ภาษาท้องถิ่น (กัมพูชา) ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพ เกษตรกรทำไร่ ทำนา ปลูกพืช เลี้ยงสัตว์ ในหมู่บ้านมีวัดสิกขิมณีนพรัตน์ เป็นที่สักการบูชาของคนในชุมชน

ภาพที่ 1.3 บริบทวิถีชีวิตชุมชนบ้านตาเล็ด หมู่ที่ 6 ตำบลบักดอง อำเภอชนบท จังหวัดศรีสะเกษ

ที่มา: สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอชนบท (2562)

1.1.4 บ้านสำโรงเกียรติ หมู่ที่ 8 ตำบลบักดอง (ชุมชนแห่งศรัทธา) ชุมชนบ้านสำโรงเกียรติมีจุดเด่นคือ ชาวบ้านส่วนใหญ่ใช้ภาษาเขมรเป็นภาษาถิ่นโดยชนเผ่าเขมร ได้รับอิทธิพลทางการเมืองและวัฒนธรรมด้านต่าง ๆ ของเขมร มีหลวงพ่อบุญรอด (หลวงพ่อบุญรอด) เป็นที่สักการะของคนในชุมชน และพื้นที่ใกล้เคียง มีน้ำตกสำโรงเกียรติ อยู่ห่างออกจากตัววัดไปไกล มีประเพณีที่สำคัญ เช่น ประเพณีวันสารทไทย (บุญเดือน 10) ประเพณีบ่อนข้าวพระจันทร์ ประเพณีวันออกพรรษา ประเพณีทำบุญเจดีย์ข้าวเปลือก ประเพณีเล่นแม่มด/รำแม่มด เป็นต้น

ภาพที่ 1.4 บริบทชุมชนบ้านสำโรงเกียรติ หมู่ที่ 8 ตำบลบักดอง อำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ
ที่มา: สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอขุนหาญ (2562)

1.1.5 บ้านชำซีเหล็ก หมู่ที่ 10 ตำบลพราน (ท้องเที่ยวเชิงเกษตร) ซึ่งมีลักษณะเด่นคือเป็นหมู่บ้านที่ปลูกผลไม้เป็นจำนวนมาก เพราะเป็นพื้นที่ที่มีดินและแร่ธาตุอุดมสมบูรณ์ หรือที่เรียกว่า ดินภูเขาไฟ ทำให้การทำเกษตรกรรมในพื้นที่นี้ได้ผลผลิตที่ดีแม้ไม่ใช่พืชประจำถิ่นเช่น การปลูกทุเรียน มะม่วงหิมพานต์และยางพารา บ้านชำซีเหล็ก หมู่ที่ 10 ตำบลพราน อำเภอขุนหาญ เป็นอำเภอที่มีพื้นที่ปลูกทุเรียนภูเขาไฟมากที่สุดของจังหวัดศรีสะเกษ และมีผลผลิตทุเรียนภูเขาไฟออกสู่ท้องตลาดจำนวนมาก สร้างรายได้ให้แก่เกษตรกรผู้ปลูกทุเรียน ทำให้เกษตรกรมีรายได้ และความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นมากกว่าเดิม

ภาพที่ 1.5 บ้านซำซี้เหล็ก หมู่ที่ 10 ตำบลพราน อำเภอยะหาญ จังหวัดศรีสะเกษ
ที่มา: สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอยะหาญ (2562)

แต่ด้วยสถานการณ์โควิด-19 ในปลายปี 2562 จนถึงปัจจุบันได้ส่งผลกระทบอย่างรุนแรงต่อการท่องเที่ยว แม้ประเทศไทยจะผ่านเหตุการณ์โรคระบาดและภัยธรรมชาติมาบ้างครั้งไม่ถ้วน แต่ต้องยอมรับว่าครั้งนี้รุนแรงที่สุด มีการคาดการณ์ระยะเวลาที่เหลือของปีนี้ การท่องเที่ยวจะกลับมาเร็วที่สุดคือช่วงไตรมาสที่ 4 หรือต้นปี 2564 แต่จะกลับมาในรูปแบบพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงไป (รายงานภาวะเศรษฐกิจการท่องเที่ยว ปีที่ 1 ฉบับที่ 4 กรกฎาคม-กันยายน 2563) กล่าวคือ นักท่องเที่ยวจะคำนึงถึงความปลอดภัยเป็นอันดับแรก อีกทั้งในประเทศเองยังคงมาตรการในการจำกัดการเดินทาง การเคลื่อนย้ายและการรวมตัวของคนจำนวนมาก ท่ามกลางวิกฤติ จังหวัดศรีสะเกษ สามารถพิสูจน์ให้เห็นถึงประสิทธิภาพในการควบคุมการแพร่ระบาดจนได้รับการไว้วางใจในระดับประเทศ

ตารางที่ 1.2 สถิติของผู้ป่วยโควิด-19 ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนใต้

จังหวัด	ยอดสะสม	หายป่วย	กำลังรักษา	เสียชีวิต
นครราชสีมา	19	19	0	0
อุบลราชธานี	15	15	0	0
บุรีรัมย์	13	12	0	1
สุรินทร์	9	8	0	1
ศรีสะเกษ	8	8	0	0
อำนาจเจริญ	2	2	0	0
ยโสธร	1	1	0	0

ที่มา: กระทรวงสาธารณสุข (2563)

จากตารางที่ 1.2 จะเห็นได้ว่า จังหวัดศรีสะเกษ มียอดสะสมของผู้ป่วยจำนวน 8 ราย รักษาหายแล้วจำนวน 8 ราย ไม่มีผู้ที่กำลังรักษาตัวและผู้เสียชีวิต ด้วยสถิติของผู้ป่วยโควิด-19 ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนใต้ ที่มียอดผู้ป่วยเป็น 0 ราย ทำให้นักท่องเที่ยวไว้วางใจในความปลอดภัยและเชื่อมั่นอยากเดินทางมาท่องเที่ยว ส่งผลดีต่อภาพลักษณ์ชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี อำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ ที่นักท่องเที่ยวจะได้ท่องเที่ยวอย่างปลอดภัยและเต็มอิ่มกับการท่องเที่ยวโดยไม่ต้องกังวลต่อสถานการณ์โควิด-19 อย่างไรก็ตาม หลังวิกฤตโควิด-19 ครั้งนี้แหล่งท่องเที่ยวทั่วทุกพื้นที่ต้องมีมาตรการคัดกรองป้องกันอย่างเคร่งครัด เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวที่จะเข้ามาในพื้นที่ของตนเองและเรียกความเชื่อมั่นในความปลอดภัยให้นักท่องเที่ยวกลับมาเที่ยวอีกครั้ง

จากการลงพื้นที่เพื่อสังเกตการณ์ผู้ศึกษาพบว่า สถานการณ์โควิด-19 ในช่วงเดือนกุมภาพันธ์ – เดือนตุลาคม 2563 ชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี อำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ ทั้ง 5 หมู่บ้านได้รับผลกระทบทางด้านการท่องเที่ยวอย่างมาก โดยรายได้ลดน้อยลงอย่างเห็นได้ชัด ยกเว้นชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี บ้านชำฮีเหล็ก หมู่ที่ 10 ตำบลพราน (แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร) เพียงชุมชนเดียวที่รายได้เพิ่มขึ้น ทั้งนี้ไม่มีนักท่องเที่ยวต่างชาติเข้ามาในประเทศ ดังข้อมูลการเปรียบเทียบรายได้ของชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี อำเภอขุนหาญ ระหว่างเดือนมกราคม – เดือนกันยายน 2562 และเดือนมกราคม-สิงหาคม 2563 ในตารางที่ 1.3 ดังนี้

ตารางที่ 1.3 รายได้ของชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี อำเภอขุนหาญ ระหว่างเดือนมกราคม-กันยายน 2562 และเดือนมกราคม-สิงหาคม 2563

ชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี อำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ			รายได้แยกตามรายการ											
			จำนวน ครัวเรือน ทั้งหมด	จำนวน ประชากร	รายได้ รวมทั้งหมด		ผลิตภัณฑ์		ที่พัก		อาหาร		การบริการ การท่องเที่ยว	
ตำบล	หมู่ที่	หมู่บ้าน			ม.ค.- ก.ย.62	ม.ค.- ส.ค.63	ม.ค.- ก.ย.62	ม.ค.- ส.ค.63	ม.ค.- ก.ย.62	ม.ค.- ส.ค.63	ม.ค.- ก.ย.62	ม.ค.- ส.ค.63	ม.ค.- ก.ย.62	ม.ค.- ส.ค.63
พราณ	5	บ้านดอนข่า	206	672	186,200	18,200	113,700	8,000	12,000	3,500	27,000	4,200	33,500	2,500
ภูฝ้าย	7	บ้านกุดนาแก้วใต้	146	407	181,500	15,000	127,000	6,000	7,500	2,000	28,500	5,000	18,500	2,000
บักดอง	6	บ้านตาเล็ด	187	682	12,730,500	29,657,000	12,190,000	29,070,000	22,500	25,000	176,500	198,000	341,500	364,000
บักดอง	8	บ้านสำโรงเกียรติ	162	447	240,150	12,000	76,350	5,000	5,300	1,500	41,000	2,500	117,500	2,500
ช้างซ้ายเหล็ก	10	บ้านช้างซ้ายเหล็ก	180	600	187,500	77,000	98,900	45,000	6,100	2,000	46,000	12,000	36,500	18,000
รวม					13,525,850	29,779,200	12,605,950	29,134,000	53,400	34,000	319,000	221,700	547,500	389,000

ที่มา: สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอขุนหาญ (2563)

จากข้อมูลในตารางที่ 1.3 พบว่า บ้านซำซี้เหล็ก หมู่ที่ 10 ตำบลพราน มีรายได้จากการท่องเที่ยว ได้แก่ การจำหน่ายผลิตภัณฑ์ การให้ที่พักแก่นักท่องเที่ยว การจำหน่ายอาหารและบริการอื่น ๆ มากที่สุด ทำให้รายได้จากการท่องเที่ยวนั้น กระจุกตัวอยู่ที่เดียว เหตุผลส่วนหนึ่งมาจากการมีบริบทชุมชน ทรพยากรและสถานที่ท่องเที่ยวที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว ไม่สามารถลอกเลียนแบบได้ เพื่อให้เกิดการกระจายรายได้อย่างทั่วถึง ผู้ศึกษาจึงได้เกิดเป็นคำถามวิจัยว่าจะ ทำอย่างไร ชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีในอำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ ทั้ง 5 ชุมชน จึงจะเกิดการกระจายรายได้ไปอย่างทั่วถึงภายใต้สถานการณ์วิกฤตโควิด-19 ที่ทั่วโลกกำลังประสบปัญหาและจากข้อมูลเชิงประจักษ์ในพื้นที่ ผู้ศึกษาจึงทำการศึกษากลยุทธ์การจัดการ ชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี อำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ เพื่อพัฒนาให้เกิดเป็นรูปแบบการท่องเที่ยว ที่มีการกระจายรายได้ในชุมชน อีกทั้งชุมชนสามารถนำกลยุทธ์นี้ไปใช้ได้จริง นอกจากนี้ยังสามารถนำไปปรับใช้กับชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีอื่นที่มีลักษณะคล้ายคลึงกันอันจะนำมาซึ่งประโยชน์ในเชิงเศรษฐกิจโดยรวมของชุมชนต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.2.1 เพื่อศึกษาข้อมูลทั่วไปในการจัดการชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีเขตอำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ

1.2.2 เพื่อวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในและภายนอกของชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี อำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ

1.2.3 เพื่อสร้างรูปแบบการจัดการเชิงกลยุทธ์ ที่เหมาะสมกับบริบทของชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี อำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ

1.3 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.3.1 หน่วยงานภาครัฐสามารถนำผลการศึกษาไปกำหนดเป็นนโยบายในชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีได้

1.3.2 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถนำผลการศึกษาเป็นแนวทางในการพัฒนาชุมชนให้กับชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี อำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษได้

1.3.3 แหล่งท่องเที่ยวในอำเภอขุนหาญ ได้รับความสนใจจากนักท่องเที่ยวภายในประเทศและต่างประเทศมากขึ้น

1.4 ขอบเขตของการวิจัย

กลยุทธ์การจัดการ ชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี อำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ มีขอบเขตการวิจัย ดังนี้

1.4.1 ขอบเขตด้านพื้นที่ งานวิจัยนี้เป็นการศึกษาจากชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี ในอำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ จำนวน 5 หมู่บ้านซึ่งประกอบด้วย

1.4.1.1 บ้านดอนข่า หมู่ที่ 5 ตำบลพราน

1.4.1.2 บ้านกุดนาแก้วใต้ หมู่ที่ 7 ตำบลภูฝ้าย

1.4.1.3 บ้านตาเส็ด หมู่ที่ 6 ตำบลบักดอง

1.4.1.4 บ้านสำโรงเกียรติ หมู่ที่ 8 ตำบลบักดอง

1.4.1.5 บ้านซำซี้เหล็ก หมู่ที่ 10 ตำบลพราน

1.4.2 ขอบเขตด้านเนื้อหา

1.4.2.1 ศึกษาสภาพปัจจุบัน บริบทของชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี

1.4.2.2 ศึกษาสภาพ การบริหารจัดการท่องเที่ยว ด้านการตลาด ด้านการบริการ ด้านการเงิน ปัญหาและอุปสรรค คาดหวังในการพัฒนาชุมชนท่องเที่ยว ของชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี

1.4.2.3 ศึกษาจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค ของชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี

1.4.2.4 ศึกษาการกำหนดกลยุทธ์ (เชิงรุก เชิงรับ เชิงป้องกัน เชิงแก้ไข) ที่เหมาะสมกับบริบทพื้นที่ของชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี

1.4.3 ขอบเขตด้านเวลา

การศึกษาครั้งนี้ใช้ระยะเสลาดำเนินการวิจัย ตั้งแต่เดือนเดือนมกราคม พ.ศ. 2563 ถึงเดือนกันยายน พ.ศ. 2564

1.5 นิยามศัพท์เฉพาะ

1.5.1 ชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี หมายถึง ชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี อำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ จำนวน 5 หมู่บ้าน ได้แก่ (1) บ้านดอนข่า หมู่ที่ 5 ตำบลพราน (2) บ้านกุดนาแก้วใต้ หมู่ที่ 7 ตำบลภูผาฝ้าย (3) บ้านตาเล็ด หมู่ที่ 6 ตำบลบักดอง (4) บ้านสำโรงเกียรติ หมู่ที่ 8 ตำบลบักดอง และ (5) บ้านซำซี้เหล็ก หมู่ที่ 10 ตำบลพราน

1.5.2 ผู้นำ หมายถึง กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน หรือ ผู้ที่สามารถมีอิทธิพลเหนือคนอื่น ได้รับความเคารพนับถือ ความร่วมมือจาก สมาชิกในชุมชน ผู้ประกอบการ

1.5.3 ผู้ประกอบการ หมายถึง ผู้ประกอบกิจการในระดับชุมชน วิสาหกิจครัวเรือน (ผู้ประกอบการรายเดียว) เช่น ร้านค้า ร้านขายกล้วยเดี่ยว ร้านกาแฟ หรือแบบรวมกลุ่มเป็นกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร กลุ่มเกษตรกร และสหกรณ์

1.5.4 สมาชิกในชุมชน หมายถึง คนที่อยู่ร่วมกันเป็นสังคมขนาดเล็ก อาศัยอยู่ในอาณาบริเวณเดียวกัน และมีผลประโยชน์ร่วมกัน ในที่นี้หมายถึงสังคมที่เป็นชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีที่ระบุในข้อ 1.5.1

1.5.5 หน่วยงานภาครัฐ หมายถึง ส่วนราชการที่เข้ามา สนับสนุนงบประมาณ ส่งเสริมชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี

1.5.6 นักท่องเที่ยว หมายถึง นักท่องเที่ยวที่เคยเดินทางเข้ามาเยี่ยมชมชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี เพื่อรับประสบการณ์ด้านการท่องเที่ยว โดยเป็นการท่องเที่ยวแบบชั่วคราวและค้างคืนในช่วงระหว่างปี 2563-2564

1.5.7 กลยุทธ์ หมายถึง การนำจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส อุปสรรค ในด้านการบริหารจัดการ ด้านการตลาด ด้านการบริการ ด้านการเข้าถึงแหล่งเงิน ของชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี อำเภอขุนหาญ มาวิเคราะห์และกำหนดกลยุทธ์ตามขั้นตอนการศึกษา เพื่อให้เกิดเป็นรูปแบบกลยุทธ์ในแต่ละด้าน โดยแต่ละด้านจะต้องมี กลยุทธ์เชิงรุก กลยุทธ์เชิงแก้ไข กลยุทธ์เชิงป้องกัน กลยุทธ์เชิงรับ

1.5.8 รูปแบบการจัดการเชิงกลยุทธ์ หมายถึง การนำกลยุทธ์ที่ผ่านการวิเคราะห์ดังระบุในข้อ 1.5.7 มาจัดรูปแบบในแต่ละด้านเพื่อให้สะดวกต่อการนำไปปรับใช้ และให้เกิดข้อได้เปรียบในการบริหารจัดการในด้านต่าง ๆ รวมถึงเพื่อให้ได้รับความสนใจจากนักท่องเที่ยวน่าขึ้น

คณะบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี